

Sintem prea adine copleșii de moartea lui Perpessicius pentru a ne deda acum exgezelor minuțioase și doce privind opera sa și locul pe care-l ocupă în cadrul culturii românești. Gîndul ni se întoarce, iarăși și iarăși, la omul Perpessicius de care ne-am despărțit, și pentru totdeauna — în acea zi, vă nu îndepărtați, (zi crudă, de timp vîjelios, aspru, iernatic în plin început de primăvară). Dar rămînind la acest cadru al evocării, nu credem că gresim, întruțel, să putini creatorii, la care viață să sfîntească, intr-o asemenea măsură opera, ca în cazul său.

Îmi răsfoiesc fișele și dău peste un cîtat dintr-o conferință ținută la Arad, imediat după primul război mondial și prin care timișoreanul Panaiteanu-Perpessicius își inaugura activitatea de profesor. Cuvinte neascuns paletice, cu tot cloectul vîrstei tinere: „*Noi am venit aici pentru a răspindi cultura și a ne face datoria de apostoli. Ne-am făcut-o și pe cîmpul de luptă și dacă piețicurile de singe au stropit pămîntul Aradului, dacă singele noastre a cîrnat legătura dintre noi, azi vă aducem cultul României și acest cult îl vom propaga tinerelor vîrstare...*”.

Datoria de apostoli! Mă gîndesc că poate modestia-i proverbială, insinuarea-i în lumea mulță a cărărilor, dorința-i de anonimat ne-a influențat într-atât încît n-am putut sesiza totdeauna ceea ce alcătuiește esența muncii sale: apostolatul întru înălțarea unor monumente spirituale care nu puteau fi practic decit opera mai multor generații. M-am întrebat cîndva ce anume va fi moștenit maestrul Perpessicius din spiritul locurilor de unde a purces: Brăila și Dunărea cu cunoscutul lor indemn spre o perpetuă aventură. Și-mi răspundeam că desigur numai atracția secretă spre orizonturile misterioase, mutate de el în împărăția artei. Îmi dău însă seama că greseam, căci în fond muzeul unor eforturi istovitoare, supraumane, îndrăzneala generoasă în cuprinderea infinitului literaturii române, totul îl situează în descendență firească a temerarilor porniți să cucerească lumea.

Și cu toate acestea, cu toate că au fost puțini oamenii de cultură ai anilor noștri care să revendice un atit de mare și de necontestat prestigiul în cercurile cele mai largi ale cititorilor, Perpessicius — cel ce-a primit nu doar o singură dată, în față, veșnicia — a știut să rămînă totdeauna un om neasemuit de simplu. Sau, cumva, crizele de orgoliu nu caracterizează decit talentele slabă și cei cu adevărat mari rămin veșnic niște copii mari? Am rostit cuvîntul copil și nu mi-l retrag, pentru că eruditul Perpessicius, cel experimentat în extragerea esențelor subtile ale fenomenului de artă, dezvăluia curățenie morală și o rară ingenuitate. Nu pot uita graba și incinta rea cu care comunica, celor din cercul colabora-

torilor de la muzeu, impresiile de lectură de la o carte sau alta — pentru el lumea cărărilor era o continuă sursă de miracole, pe care le întimpina cu o continuă prospețime și virginitate a sufletului.

Să mai amintim și atîtea dovezi de dăruire totală din activitatea pe care a dus-o ca director al Muzeului literaturii române?

Bunăoară, ședințele comisiei de achiziții care amenințau să nu se mai sfîrsească, intr-atât îi plăcea să se cufunde în lumea vestigilor literare — ca un arheolog în prospectarea Văii Regilor, cu tezaurele lor inviolabile.

Sau entuziasmul tineresc manifestat (în poftă zimbetului sceptic, arborat pentru cei neavisați), ori de cîte ori lăua act de vreo inițiativă izvorită din dragostea pură pentru literatură. N-a publicat oare „Revista muzeelor”, acum un an, un excelent articol în legătură cu un monumental proiect al complexului de la Ipotești?

Perpessicius era o fire iremediabil poetică, din rîndul acelora care se rătăcesc de pe drumurile largi și rămîn cu ochii aținții la cer, o plantă delicate și singulară, perpetuind virtuți primordiale ale speciei umane pe care alții le pierd hirsită cu rigorile și conformismul existenței. Că toate aceste calități la va fi apără și salvat în confruntarea cu necazurile cotidiene, cu răutatea semenilor, cu suferințele fizice de care a avut parte din plin — cine nu știe?

Casa lui de pe strada Eminescu adesea îmi apărea ca o insulă a lui Euthanasius sau ca o citadelă a moravurilor patriarhale. O casă simplă, bătrînească, izolată de un gard înalt de fier, cu o minusculă grădină, cu diferite accesoriile gospodărești, cu o călăușă alintată, numită „Fetiță” sau „Domnișoara Panaiteanu” și a. m. d., pe seurt o mică Brăiliă, transplantată, pentru uz propriu, în plin centru al Bucureștiului. Camere mici, cu mobilă veche, supraaglomerate de cărți, totul degajind o atmosferă de caldă, de adineă intimitate peste care domnea surisul lui bun.

Apostolat în cuprinderea spațiilor vaste ale culturii românești și o excesivă modestie, mergând pînă la a-și ascunde numele sub un pseudonim „hîrsut” (cum singur spunea într-o poemă), o întinsă erudiție, o adevărată știință a degustării farmecelor inefabile ale textelor literare și o incomparabilă ingenuitate — iată cîteva trăsături care în intersecția lor îl pot defini pe cel ce a fost — și va rămîne în memoria noastră — marele om și cărturar Perpessicius.

AI. OPREA